

35 éves a Hortobágyi Nemzeti Park

Beszélgetés Gencsi Zoltán erdőmérnökkel, a Hortobágy Természetvédelmi és Génmegőrző Kht. igazgatójával

– A '80-as évek végén, a '90-es évek elején „A helyzet” című egyetemi lap társ-szerkesztőjeként ismerhetett meg a szakma. Különösen azok, akik olvasták az egyetemen megjelent periodikát, akik az addig szokatlan és őszinte hangú írásokon keresztül érezhették, hogy valami változóban van. Te hogy emlékszel erre az időszakra?

– Valóban jó érzésű lubickolás, valóságos tobzódás volt dolgozni az izgalmas kérdésekkel. Vitaesteket rendeztünk, amelyre olyan előadókat hívtunk meg, akik fogékonyak voltak az újra. Akik így vagy úgy választ tudtak adni a bennünket akkor izgató kérdésekre. Mert végül is úgy éreztük, hogy a mi bőrünkre is megy a változás mikéntje. De meg kell mondanom, hogy az egyetemen belül is falakba ütköztünk olykor, és nemigen kaptunk választ az ökológiával összefüggő kérdésekre. Mert hiszen az erdő is egy nagy rendszer része, és tudni szerettük volna, hogy ezen belül mi lesz a mi feladatunk. Úgy éreztük, hogy a szakma az addigi zárkózottságából nemigen akar kinyílni.

– És ezt miből éreztétek?

– Ne felejtjük, hogy akkor volt a nagy tölgypusztulás. Ismeretes, hogy két különféle megközelítés bizonygatta a maga igazát, az egyik *Jakucs Pál*, a másik *Igmándy Zoltán* professzoré. Örültünk, hogy végre van egy téma, melynek kapcsán érdekesítő viták alakultak erdőről, ökoszisztémáról, a bizonyult biológiai sokféleségről.

– De valljuk be őszintén, hogy utólag sem az egyik, sem a másik nézőpont nem igazolódott. „A helyzet” ráadásul sokszor provokált. Volt-e bátrányok ebből?

– Nem érzékeltük. A viták azonban bizonyították, hogy a szakmai közéletben is lehet végre normálisan véleményt ütköztetni. Ezért volt mozgalmas időszak. „A helyzet” ehhez kívánt tükröt tartani. *Gyöngyössi Péter* szerkesztőtársam – „buldog” természetének köszönhetően – iszonyatos munkát végzett. Minden apró részletkérdésnek utánanézett, így nemigen lehetett megfogni. Az egyetem vezetése is belátta, hogy igencsak tágultak a határok és már nincsenek tabuk.

– Ez az időszak az erdőgazdaságok átalakulásával egzisztenciális kérdéseket is felvetett. Az olykor meglehetősen drasztikus létszámleépítés sajátos helyzet elé állította a frissen végzett mérnö-

követ. A nemzeti parkoknál elhelyezkedők pályaelbagyóknak minősültek?

– Hát igen, az erdészszakma tulajdonképpen elhagyóknak, ha finoman fogalmazok, de a nemzeti parkoknál meg erdészellenes hangulatba csöppentünk. Azt is mondhatom, hogy így önmagunkat izoláltuk.

A hajdúböszörményi téésznél kezdtem az erdészkedést, ahol nagyon sokat tanultam és okultam. De mivel a Debreceni Nagyerdőről készítettem a diplomaterve-met, fél lábbal tulajdonképpen a természetvédelem talaján álltam. Így nem csoda, hogy az első adandó alkalmat kihasználva a Hortobágyi Nemzeti Parknál (HNP) találtam magam. Már az újságszerkesztésnél éreztük az ökológusok, biológusok és az erdészek közötti feszültséget. S noha minden élőlénycsoporttal foglalkoztunk az egyetemen, a fával kapcsolatos ismeretek voltak a legfontosabbak.

– Mik voltak azok az impulzusok, amelyek otthonossá tették új munkahelyedet?

– Nem biztos, hogy az erdő, az erdész-kedés csak a klasszikus értelemben lehet

vonzó. Itt van például a Hortobágyi Nemzeti Park. Azt gondolnánk, hogy ez alatt csak a Hortobágyot értjük, miközben az Igazgatósághoz tartozik olyan tájvédelmi körzet is, mint a Felső-Tisza vagy a Szatmár–Bereg jó részével, és a kisebb-nagyobb önálló természetvédelmi területek, mint például a Bátorligeti Ősláp. Így már nem beszélhetünk fátlan vidékről, hiszen a hozzánk tartozó terület arányában az erdőszűlség elég nagy. Nagybátyám, *Gencsi László* növénytanos professzor tanácsára munkába állásomkor felkerestem *Kovács Nagy Zsiga* bácsit, az alföldfásítás és a debreceni erdőfelügyelet kiemelkedő alakját. Ő a lelkemre kötötte, hogy „ami rád van bízva erdő, annak minden részletének négy sarkát jól nézd meg, s csak aztán mondd véleményed”. E fontos instrukciót betartottam, és ennek köszönhetem, hogy nem tudtak „megvezetni”. ténylegesen bejártam a területet, megismerve a talajtani, vízháztartási adottságokat és a növényborítottságot. Úgy gondolom, hogy ezt az ismeretanyagot felhasználva sikerült olyan hidat vernem a nemzeti park erdészeti és természetvédelmi szakemberei közé, amely bármely terhelést kibírt, és egyben kiszámítható lettem.

– Tíz éve a Hortobágy Természetvédelmi és Génmegőrző Kht.-hoz kerültél.

– A váltás alapvető indítéka az volt, hogy az új természetvédelmi törvény kilépett a védett területek hatásköréből. Ez azt jelentette, hogy az addig ismert kapcsolatrendszer helyett egy tágabb dimenzióban kellett gondolkodni. A védett területeken kívül is hatósági szerepet kaptunk és sokkal szigorúbbak lettek az

A 175 éves kilenclyukú híd

Déliidőben

elvárások. Emellett vásároltunk földeket, erdőt, tehát vagyonosodtunk. De ezzel növekedtek a feladatok is, amit már nem lehetett a jó gazda gondosságával ellátni. A váltást a közhasznú társasággá alakulás jelentette. Így kerültem a 82 000 hektáros nemzeti parkon belül a 17 000 hektáron gazdálkodó kht.-hoz, hol első, hol másodvezetővé, mert a politika itt sem sétál lábujjhegyen. El kellett döntenünk, hogy mi a társaság elsőrendű feladata. A hagyományokhoz nyúltunk vissza, mivel a legfontosabb szolgáltatás esetünkben a legeltetés. Természetesen a szürke marhára esett a választás, és sikerült is a kezdeti 400-as állományt 2800-ra szaporítani. De egyidejűleg folyik a régi magyar állatfajták tenyésztése is, elsősorban haszonállatként. Nemcsak a látvány fontos, hanem az állattartásból származó termékek, amelyek a kistérség ellátását is elősegítik. Ráadásul mindez „Biogazdaság”-i minősítéssel. Lényegében az ország 120 000 hektárnyi biogazdálkodásából 17 000 hektár a miénk, ami ráadásul összefüggő terület, és ez Európában egyedülálló.

– *Végső soron annak idején ebből élt az ország.*

– Valóban, évszázadokon keresztül exportbevételünk 99%-át az állatkereskedésnek köszönhetjük, ezen belül a szürke marhának. Évente 150-200 ezer állatot hajtottak Bécs-Augsburg-Nürnberg felé. Mint ismeretes, az összegyűjtött állatokat az úgynevezett marhahajtó utakon juttattuk el az említett városok vágóhídjaira. Ezekben a városokban ma is található erre vonatkozó emlékek. Meggyőződésem, hogy a jövőbeni kitörési pont az állattenyésztésnek, az élelmiszeriparnak és a turizmusnak a hajdani állattartás országos méretű elterjesztése.

A malomházi banyafa

– *Térjünk át az erdőkre. Ha nem lenne legeltetés, elindulna a Hortobágyon a szukcesszió?*

– A szikesedést a Tisza okozta. Téves az a nézet, hogy a török időkben itt erdős, mocsaras volt a táj. A pollenanalízis is azt igazolja, hogy az elmúlt 40 000 évben nem volt itt erdő. A jelenleg fellelhető fás mozaikok jórészt agresszív jövevény fa- és cserjefajokból állnak. (Ezt megírtam az Erdészeti Lapok július–augusztusi számában.)

– *A '60-as évek erdősítési szándékát hogyan élte meg a Hortobágy?*

– Annak idején pontosan, tudományos alapossággal felmérték, hogy egy-egy községhatárban mennyi erdőt lehet, kell telepíteni. A földtulajdon körülményei azonban megtorpedózták a terveket. A második világháború utáni elképzelés, miszerint gazdaságilag (pl. erdőtelepítés) ki lehet tárgítani a határokat, több szempontból sántított. A Hortobágy nagyszabású szikfásításának hajója is zátonyra futott, melyből mára csak a kísérleti parcellák árkai maradtak. A természet lassan, de biztos

alapossággal követelte vissza a jussát. Most is látni itt erdőrészleteket, melyeknek megvalósulásában sok-sok kitelepített ember munkája is benne van. De ezekből az erdőkből ismét erdőt csinálni ma már gazdasági nonszensz. A szukcesszió voltaképpen „visszafelé működik”. A nemzeti park területén azért vannak olyan homokos háta, ahol 100 hektárt meghaladó lehetőség van a sokak által áhított tölgytelepítésre. Manapság jelentős közmunka-lehetőséget ad az erdő.

– *Gazdálkodó vagy, együtt dolgozol a természetvédelemmel. Köztudott, hogy nem felbőlten az erdész-termesztésvédeviszony. Szerinted hogy lehet kilépni ebből a kutya-macska helyzetből?*

– A két szervezet a rendszerváltás óta folyamatos lázban ég. Először a „nagybirtokpárti” szemléletük – mondhatni – közösen küzdött a magánosítás fölaprózó hatása ellen, majd a nemzeti parkok vagyonosodási folyamatának megtorpanása és ezzel együtt a védett állami erdők utáni vágy markáns megjelenése fordította a feleket egymással szembe.

Az apadó állami vagyont kezelő szervezetek száma (is) csökken. A kezelői jogok átrendezési szándéka a szakmai érvek súlyát messze meghaladó egzisztenciális félelmeket kelt. Megítélesem szerint jogosan.

Pedig a szereplők sorsa közös: „olvadó jég táblán együtt tutajozunk”.

Az 1,1 millió hektárnyi állami erdő léte sokunknak azt üzeni, hogy a védett állami erdőknél kívül is van élet, sőt védelemre érdemes természeti érték is. Mi sem támasztja ezt alá jobban, mint a Natura 2000 területek kijelölése. Úgy látom, a védett erdők kezelői jogának kérdése indokolatlanul elvonja a figyelmet erről az alapvető tényről és a hozzá kapcsolódó felelősségről.

– *Köszönöm a beszélgetést.*

Pápai Gábor

